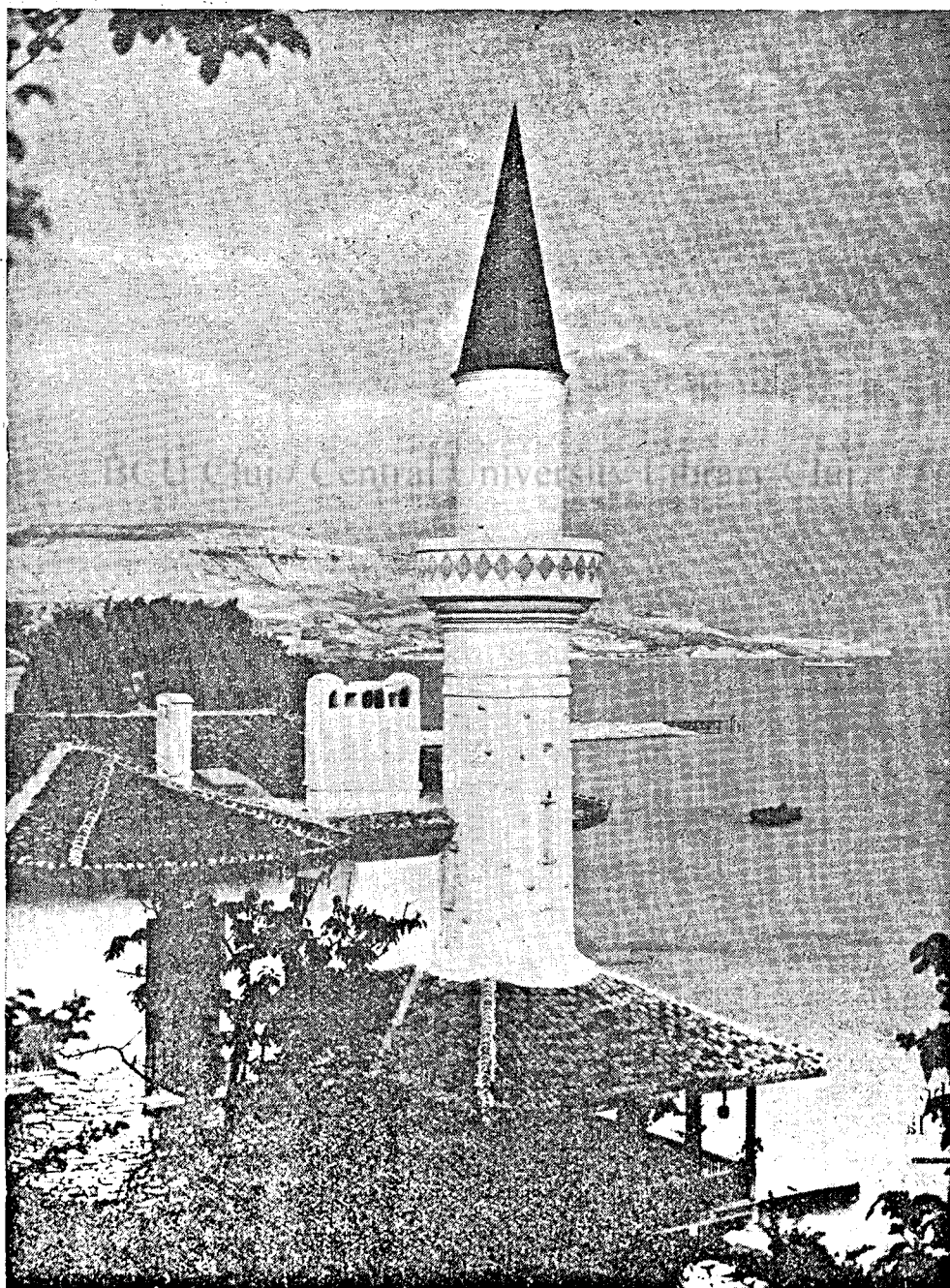

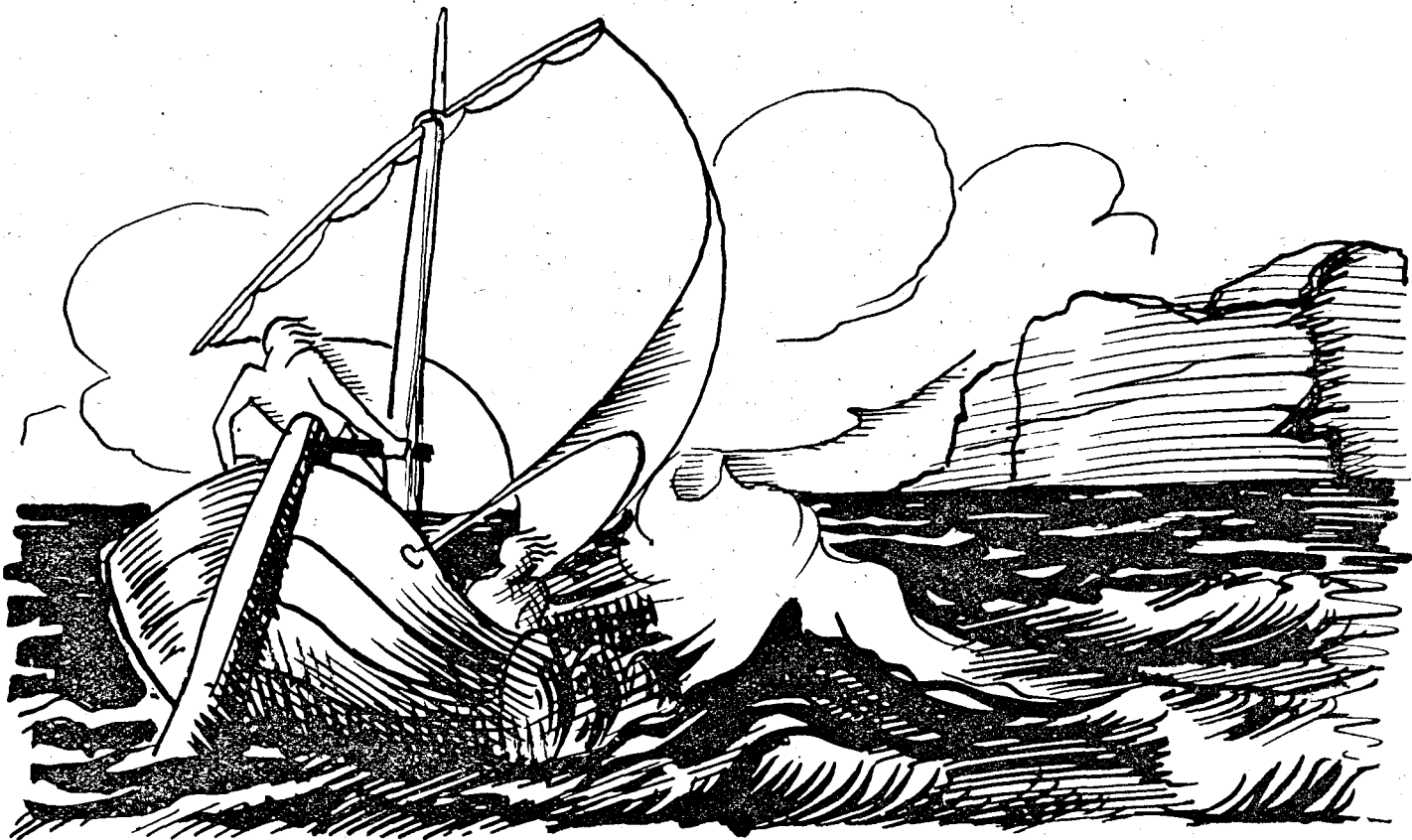
DUMINICA UNIVERSULUI

Minaretul Palatului Regal de la Balcic

Prin navigație
pe ape sămănând
pământului stat.
multumit numai
de experiența pe
De aște ori
formază c
este .

PE APĂ E CALEA MĂNTUIRII NOASTRE¹⁾

de JEAN-BART

Apa joacă un rol din ce în ce mai mare în viața popoarelor și trage tot mai greu în balanța energiilor omenești. Câte țări n'au dus lupte de veacuri ca să-și deschidă o fereastră la mare. Noi, care ne scaldăm picioarele în apa Mării Negre, întârziem să ne folosim de binefacerile ei.

Marea a fost în totdeauna cea mai admirabilă școală pentru educația poporului.

În aerul sărat al mării, care tăbăcește pielea și oțelește voința, în fața nestrămutatei puteri a naturii, se formează *Omul de nădejde*.

De atâte ori s'a zis că trebuie și noi să ne folosim de experiența popoarelor mai bătrâne, cari, nu s'au mulțumit numai cu banița de grâu scos din brazda pământului arat. Trebuie să ne avântăm cu îndrăzneală pe ape smulgând bogăția din ghiarele valurilor.

Prin navigație se lărgeste viața și raza de acțiune a

unui Stat, se afirmă și se intensifică circulația și trepidăția vitală a unui neam.

Marina a fost în toate timpurile cel mai puternic argument al unui popor care trăește și vrea.

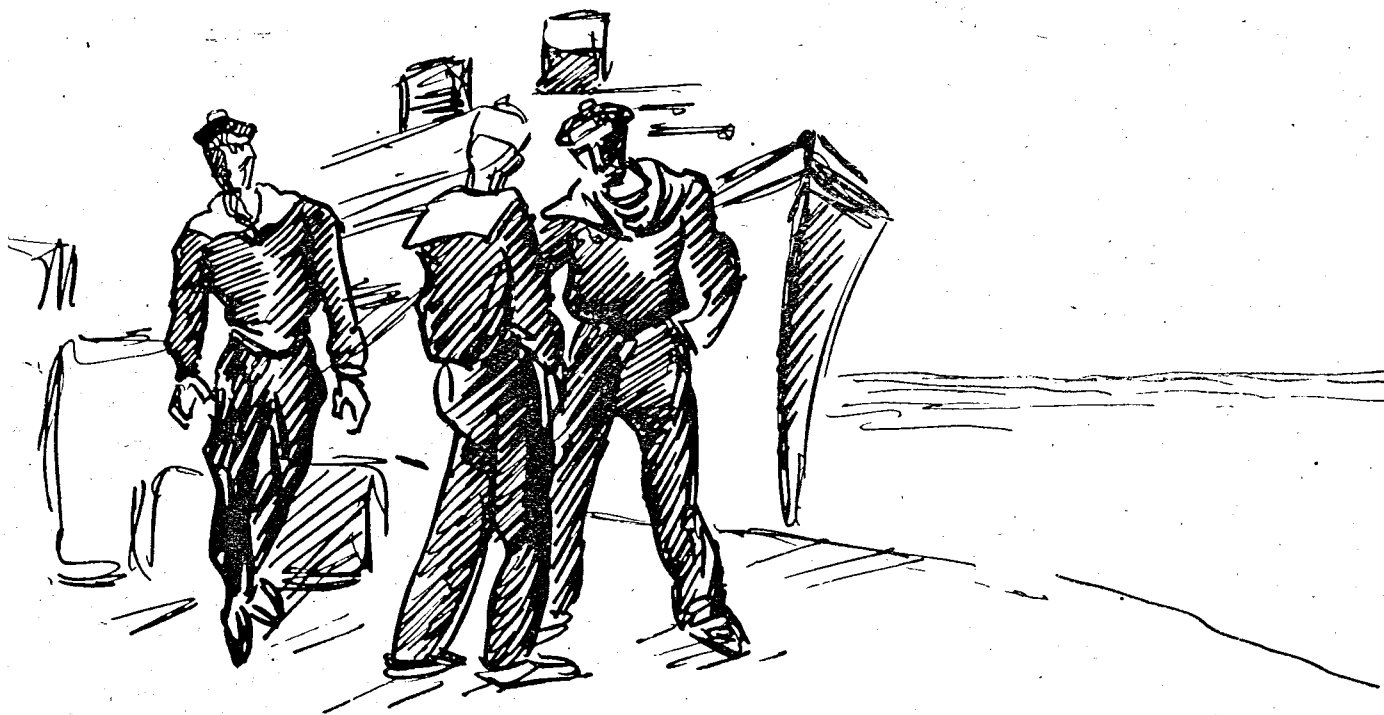
Noi, cari am reușit în curs de jumătate de secol să romanizăm complet navigația fluvială și maritimă, azi când prima dată ne aflăm în hotarele noastre etnice, trebuie cu orice sacrificii să îmbrățișem acea politică de apă, pe care o prevăzuse geniul politic al marelui bărbat de stat Mihalache Cogălniceanu :

„Calea mântuirii noastre este Dunărea, spre marea largă deschisă tuturor...”

Numai așa, noi Românii ne vom împlini misiunea ce o avem la răscrucea drumurilor mondiale, între Orient și Occident, aci unde mână Domnului ne-a așezat pe pământ.

1) Din „Povestea Brikului Mircea”

E F I G I I M A R I N E

de V. VOICULESCU

C O N S T A N Ţ A T E C H I R G H I O L

Un vânt sburlit porneşte din ţărmuri să se salte
Şi ia de hăţuri fumul, iar sprintenul vapor
Ajuns în piscul mării cu apele înnalte,
Se clatină pe muchia albastrului pripor.

Intins pe hălci de maluri aşteaptă, gras, nomolul:
Unt negru scos din lapţii bătrânului pământ.
Şi'n loc de sălcii, şade să privegheze ghiolul
Un dâmb în chip de bivol, sădit cu mori de vânt.

T U Z L A

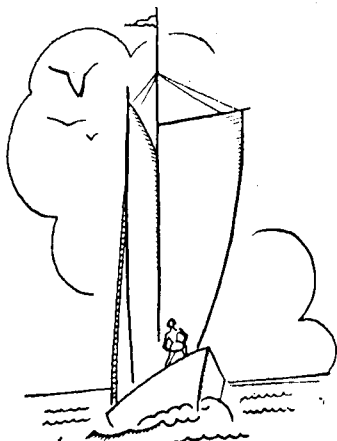
Din rădăcina mării se'nalţă o tulpină,
Un lujer alb de piatră, ce-aprind'e'n vârful-i, sus,
In fie care noapte o floare de lumină,
Par-c'ar veghia pe ape, în spicul ei, Isus.

M A N G A L I A

I-o seară uriaşă ca un sfârşit de lume...
Din albe clăbuceturi de ape ce se sparg,
Mânând cirezi de valuri, săltaţi pe şei de spume
Se'ntorc ciobanii mării, delfinii dinspre larg.

B A L C I C

Apusul se târăşte pe-un cer de pietre scumpe
Şi cade'n miera mării, cu luntrile furnici...
Din redia pietroasă privesc departe, cum pe
Un mal de aur arde o casă de chirpici.

Plaje la Tikirghiol

P R I N D E L T Ă

(DINTR'UN CARNET DE DRUM)

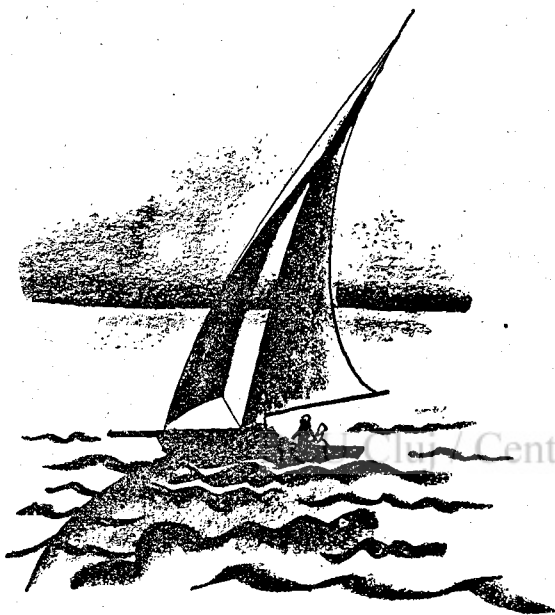
de AL. L. MOLDOVANU

...Părăsești, deci, Tulcea, pe amfiteatrul ei, și într-o dimineață cu soare, te lași cuprins de ținutul de legendă al Deltei. Întinderile mari de stuf galben-verzui și ochiurile de apă albastre-argintii aruncă în văzduhuri fantastice răsfrângeri, — așa că, răsăritul în Deltă nu e ca dincoace, sidefiu și vioriu-clar, — ci peste lucirea de zori se întinde prăfuirea policromă, în care domină galbenul palid, al răsfrângerilor depe întinderi. Cel mai frumos drum e să te duci prin canale cu lotca Te desfaci total de lume și de oameni, și poți zice că te afli într'un ținut depărtat, unde vrea să te ducă imaginația fără control și fără explicație. Intri în lagune. Trestii înalte și legănătoare străjuiesc apropiatele maluri ale canalelor, făcând la răstimpuri, un tunel mobil de verdeață. Se aude numai lipăitul regulat și monoton al lopeților leneșe, — și foșnetul fără scop și parcă ireal al trestțiilor. Și deodată, sfârâc năpraznic lângă tine un stol de păseri de baltă. Și fiindcă nu ești vânător, le privești liniștit cum se înalță ca o masă vie, enormă, mânăta în văzduhuri de sute de helice făcute din pene albe și cenușii. Sboară un sat de păsări. Se lasă apoi grele mai încolo și se ascund în unul din adăposturile în cari, de mii de ani, poate, n'a pătruns picior de om. Sboară paseri cu totul deosebit de cele de aiurea: bătlani

albi, ca niște Ibiși egipteni, — gogoloașe de zăpadă albă: albatroși catifelați, — babițe gușate și amarnic ciocănitoare din pliscuri, — conduri cu priviri de om încrunțat și rău, — găște enorme de culoarea nisipului, — rațe și lișițe de trei ori mai mari — de cât cele obișnuite. La răstimpuri se desfac mari spărturi în zidul tunelelor, și atunci privirea aleargă pe întinse depărtări, alungate în străfunduri de iluzii optice, clădite din capriciul liniei drepte care fuge, fuge..., chemată de nevăzuta dungă neagră a țărmlui mării. Și iar se refac zidurile de trestie, închizându-te în intimul drum al canaletului aducător de visări interioare. Ai vrea să nu fii om cu nevoi de clipă: să nu mănânci, să nu bei, să nu dormi... Să întinzi mâna în lături, și pe ea să se așeze albatrosul, mai alb ca albeața cea mai albă și să l privești în ochii curioși, prinși în copci roșcate de piele fină, — să-i atingi încet încălțările de marochin neîntrecut, curate și albite de multă apă, — să-i desfaci caldele aripi albe, care sunt roze la încheeturile pufoase, și să-i zici: „sboară undeva, albatrosule, și spune în alcașă ciripire, că pe un necunoscut drum de apă, un om a uitat de lume, de oameni și de vreme...”

Mergem pe o apă atât de străvezie, — ca o groasă sticlă lichidă de smaragd, — în cât vedem pe fund mii

de scoici și de găze marine, mișunând într'o fantastică lume de vis. Ce popoare vor fi fiind acelea dela trei palme sub luciul apei? Ce viață oare e aco'o?.. Au ei regi și împărați? Sunt și acolo zavistii și răutăți?.. E și acolo, prigoana neostoită a vieții, spre țeluri necunoscute și vitrege?... Și lotca merge, și noi tăcem. . Și iar sboară masse întregi de popoare plutitoare în văzduh, și iar se deschid priveliștile... De data aceasta, se împânzește marea svoană a Deltei. E o cântare pe care niciodată mintea omului n'o va putea fixa într'o formulă, dar pe care sufletul o va putea încadra între tristeță, nostalgie și dor... Îți vin în minte, aducând în suflet, cele mai duioase din amintiri : o vorbă șoptită logodnicei în de mult trecută vreme, într'o seară de august, pe când te plimbai cu ea pe un drum micuț de țară, — sau

o șoaptă venită în miez de noapte, pe când stăteai de vorbă cu iubirea sub clar de lună, sau o sfâșietoare vorbă de juruință pe totdeauna, în ceasul unei supreme culmi a sufletului, sau calda amintire a unei prietenii..

Tragem la mal : iată grindurile, — iar pe ele, o pădure seculară de stejar. Se arată turmele, se aud glasurile clare ale talanțelor și glasurile ceva mai potolite ale oamenilor. Vine spre tine străvechea zeghe tracă, cu glugă și cu baltag năpraznic, — cu căciulă din șapte berbeci, — și, mai ales, cu *aceeaș* privire a ochilor ancentrali : ciobanii!.. Coboară spre tine un trecut atât de îndepărtat, în cât, cugetând, ai un leșin ușor în toată ființa. Și omul îți răspunde la „ce mai faci?“ al tău :

— „Ce să fac? Bine!..“ și convorbirea s'a sfârșit. Simți că s'a sfârșit. Dacă e „bine“, ce să mai întrebi, — decât doar să-l ispitești, când a trecut Istrul, în ce epocă post-diluviană? Și poate și la aceasta și-ar răspunde : „sunt aici de totdeauna pentru totdeauna...“

Privești la lucrurile simple din jur : cioban, turmă, câni, pădure, zare, papură și nimic.

Viața ți se pare simplă și simplificată. Oamenii trăesc cu *gitele* și cu celelalte vietăți ale lui Dumnezeu, într'un armistițiu prelungit.

Desfacem merindenile și stăm lângă o vatră alcătuită sumar din câteva pietroaie. Pregătind o cină ușoară, întrebăm pe cioban, așa, ca să nu părem rău-crescuți :

— „Și zi, pe aici, trăesc jivinele bine cu oamenii?..

Ciobanul, trebăluind, fără să se uite la noi, ne aruncă un răspuns, care luat la înfățișare, ar fi avut în el o nuanță de persiflaj :

- „N'au ce împărți, — asta-i“.

Mai încolo stăteai privind fără scop apa, un flăcăias cu chipul smead și desinteresat. După ce ne-am mai împrietenit, ne-a spus o scurtă întâmplare din viața grindurilor dobrogene.

Vasăzică, se întâmplă uneori că apa vine mare și cuprinde limbile de pământ. Uite : vine așa ca o namilă răsvrătită și neagră, — puhoiu.

Mai întâiu cuprinde sălcii de pe maluri, și pe urmă, se înalță, se înalță, cu avană răutate, să înghită tot ce întâlnește în cale. Ciobanii cunosc la asemenea întâmplare ce este de făcut : se trag spre locurile înalte, sau dacă puhoiul e prea năpraznic, scapă prin cărări știute numai de ei, de es la pământ sănătos și neamenințat. Și iaca, într'un prilej ca acesta, un mânz s'a fost rătăcit de cârd, și oricât a alergat și-a nechezat cu durere, tot n'a aflat unde e maica lui. Și apa l'a gonit, neîncetat, până când l-a adus sub un stejar pletos. Dar mare întâmplare : de acelaș val de urgie, tot spre acest loc, a fost gonit și un lup. Cuprins de moarte de toate părțile, lupul când a văzut mânzul, în loc să se repadă să-l sfâșie ca de obicei, a privit cu dragoste spre el, de parcă ar fi glăsuț : „și tu pătimești ca și mine?“ — iar mânzul neînfricoșat de data aceasta, de lupul fioros altădată, s'a uitat și el cu amară tristeță și duioasă dragoste la lup, de parcă i-ar fi răspuns : „da, frate dragă și eu pătimesc ca tine!..“ Și apa venind, i-a apropiat mai întâi ca la o svârlitură de băț, apoi la doi pași, apoi i-a lipit unul de altul sub stejarul invadat, până când, maștera apă urcând vuitoare și rea, i-a oploșit pe amândoi pe aceeaș bucașică de pământ : lupul băgat covrig sub burta tremurătoare a mînzului.

Pe urmă, a venit o noapte adâncă, în care răzbea nu mai șuerul aspru și înfricoșitor al apei care urcă, urcă mereu...

— „Și-așa a fost“ închee povestea din Deltă, flăcăiașul cu privirea parcă duioasă, parcă tristă.

Apoi, am mâncat crap pregătit la proțap, — un fel de crap spintecat, crucificat, și prăjit în spuză nu prea iute, — borș de chefal, — faimă dobrogeană : pregătit din trei rânduri de pește, fiert și aruncat, până se făcea ca un fel de gelatină lichidă, dulce, gustoasă și pipărată. Și alte bunătați de diferite feluri.

Și iar pornim, pierzându-ne în cetatea de ape, de stuf, — și de priveliști sfâșiate de stoluri plutitoare de popoare păsărești albe și cenușii. Și la o cotitură care ne dă o largă priveliște calmă, iată și lebedele, sacrele pasări ale acelor ciudați oameni cărora li sa zis poeți. Albe, cu tija gâtului înalt, cu trup ca un bulgăre mare de zăpadă, cu rame negre de ochelari deasupra pliscului negru încheiat la colțuri cu prinzători rubinii, — a-

ceste liniștite visătoare ale ascunselor ape, plutesc ca în somn spre o țară nici acum și nici pe veci atinsă. Merg spre cetatea visării albe, — se duc spre cel din urmă cântec, pe care, când îl vor țipă, își vor și plecâ pliscul curat pe patul de îngropăciune al apei. Ele, deasemenea, nu se sperie de oameni. Li privesc aproape cu dispreț, — cu suveranitate în orice caz: lucru care face pe oameni să nu le vâneze. Is și prea frumoase.

Seara începe să se ridice din stufăriș, — vine vânăță și catifelată. Apusul de soare în Deltă e *altăceva* decât suntem noi obișnuiți să precizăm prin aceste vorbe. E o înfiorare vânăță, sfâșiată pe întinderi, de fulgurante scăpărări de aur, de peruzea, de purpur...

Stăm minunați: ce mișcă oare ciudat în dreptul vederii noastre? E ca o cetate a închipuirii obosite, care vine dinspre ținuturile „Fetei morgane” și nici nu-i pasă de noi.. Luntrașul surâde de îngrijorarea noastră. E o cetate în adevăr. Liniștit, omul ne spune:

— „ E *plaurul* care rătăcește așa pe ape!..“

Am cetit cândva într'o carte de poezii cum poetul își aseamnă vieța lui vagabondă cu o *insulă de plaur* plutind în neștire pe ape necunoscute.

Trecea acum pe lângă noi, sfidându-ne, o asemenea insulă de plaur. O mare platformă, alcătuită din strângerea laolaltă a unor plante marine, formând ca o podișcă mișcătoare, și lăsând să-i atârne dedesubt miile de rădăcini acvatice, ca niște mustați ciudate, prin cari insula plutitoare își absoarbe viața. Pe acest podiș — își fac așezământ pasările: cuiburi calde stau ascunse în dosul lianelor și ferigelor înalte și elegante. Și unele insule sunt așa de tari, că poți păși fără grijă pe ele. Iar *plaurul* călătorește fără încetare, atras și el de același miraj al veșnicei mișcări, al veșnicei căutări de liman... Da: poetul a asemuit bine *plaurul* cu sufletul unor oameni, în eterna vagabondare spre nimic...

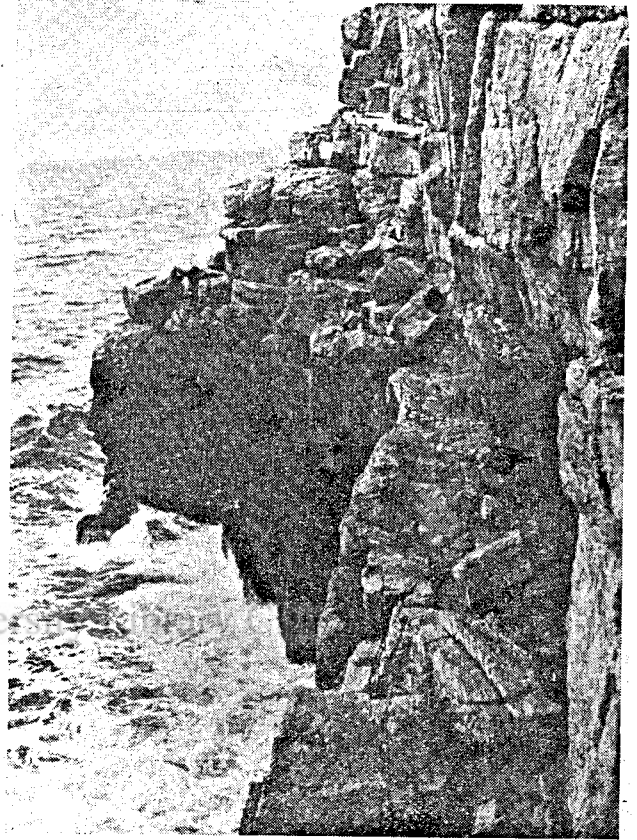
Acum insula de plaur a trecut, — se duce încotrova, nepăsătoare și absentă, iar seara se lasă și mai vânăță. Sclipirile cele roșii de purpur, albastre de peruzea și galbene de aur, se potolesc: vine noaptea.

Tragem la o colibă de pescari. Sunt ruși cu bărbi enorme și cu cisme burduhoase. Nu se miră când ne văd, de parcă ne-ar fi așteptat de veacuri. Și nici noi nu spunem cine suntem, dar ne așezăm la cina lor, pe care ei ne-o dau cu din toată inima. Desigur: singurătatea desparte pe oameni, dar tot singurătatea îi face mai buni. Are omul vreme să stea de vorbă cu Dumnezeu.

Și pe când noaptea se coboară, rușii aprind focurile întru luminarea ospățului nostru și tot atât întru chemarea miriadelor de țânțari.

După ce ospățăm din simplul, dar gustosul prânz al Rușilor și după ce focurile vetrei se potolesc, cădem cu toții într'o profundă tăcere. Numai țânțarii ne bâzâe pela ureche cântările lor ascuțite, de parcă ar eși din fine fire de argint. Ca să scape de ei, lipovenii fac fumuri de bălegar, dar sunt așa de mulți, că mai rămân destui ca să nu se teamă de o asemenea amenințare. Și cum noaptea vine adâncă, deodată băgăm de seamă,

cum încolo spre zarea înopțată, se pregătește un mare foc. Cerul se înroșește roș-negru, în sclipiri repezi de întuneric și vâlvătae, — în depărtare de sigur s'a aprins o imensă pădure. Geana roșie se face necuprins de mare, devenind o scoică roșcată cât ține înaltul cerului. Luciri ca din iad vin până la noi, în răsfrângeri din niște oglinzi nevăzute ale nopții. Stăm cufundați în mirare, și nu ne vine să întrebăm pe gazdele noastre bărboase, care robotesc în apropiere. Gândim că așa-i noaptea în stea stufărișului. La răstimpuri incendiul

Faleză între Șabla și Caliacra

acesta neronian aruncă spre arcadele cerului smocuri de lumini în cari predomină rubiniul focului străbunului Prometeu și albul temperaturilor de furnal înalt. Dar repede, ca apăsate de o gigantică mână nevăzută, flăcările cad brusc în mlaștina din care s'au ridicat, pentru ca, după alt timp, să isbucnească mai încăpățanate și mai sucite. Nemărginirea mării de trestie primește acest joc în înviorări și tresăriri neîncetate, ca într'o respirație în care întunericul alternează cu lucirile roșcate din văzduhuri.

Oricât am fi vrut să tăcem, totuși, la o vreme, îndreptarăm spre „gaspadinii” noștri o sfielnică întrebare:

— „Ce-i cu focul acela, gaspadin Ivanov?”

Omul surâzând ușor, ca unul care-i obișnuit cu asemenea „fleac”, zise calm:

— „Ardi papur...”

— „Și de ce arde?”

Simplu, lipovanul răspunse:

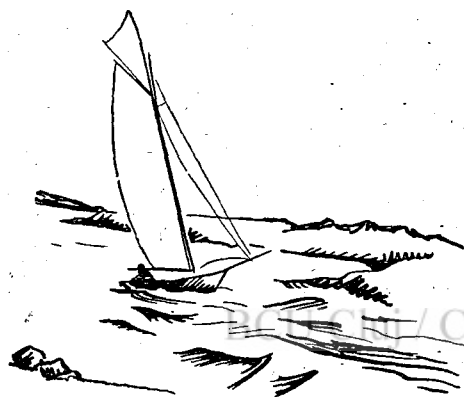
— „Fiind dat foc la el...”

— „Da?”

— „Nu-da, nu-da...” Așa zic rușii la *da: nu-da*.

Pe urmă aflăram: ca să poată să crească papura cea nouă, este de nevoie ca să se dea foc celei vechi, — și aceasta pe întinderi de sute de hectare. Zile și nopți întregi arde stuful în pălălăeli necurmate, aruncând, mai cu osebire noaptea, fantastice jocuri de lumini spre înaltul cerului. Pe urmă, din jertfirea stufului vechiu se înalță ființa celui nou, la început sfioasă eșind deasupra apei, pe urmă din ce în ce mai mlădioasă și mai naltă, pentru ca după un timp, la anul, să cadă și ea jertfă pentru altă generație ce se ridică din smârul dela fund, genetruxul miilor de generații ancestrale, și încă, numai Dumnezeu știe, a câtor altele din nepătrunsul viitor.

Și stând în așteptarea plecării armatelor de țăntari, spre miezul nopții (căci cine s'ar gândi să se culce?), aflăm alte povești din viața Deltei. Unul din noi, cunosător al trecutului, ne spune, că aici, în ascunzătoarea Deltei a stat pitit vreme de șapte ani doctorul Petru Alexandrof, marele iubitor și apărător de oameni. Gonit

de poliția țaristă din pricina amestecului lui într'un complot revoluționar, tânărul student dela Kiev, abia puțin scăpă cu fuga și se ascunse în pustiul stufărișului de aici. Imbrăcat pescărește, el a început a duce aspra viață a trăgătorului la băbăici. Incetul cu incetul deveni, cum eră și firesc, doctorul pescarilor, — iar după șapte ani începu să se coboare în oraș, la Tulcea, întreținând legături cu vechii noștri luptători socialiști depe vremuri: Morțun, Radovici și ceilalți. Deveni apoi medic de plasă cu așezarea în Tulcea, proteguit fiind de prietenii săi, dar mai ales de marea lui bunătate. Casa lui era azilul tuturor necăjiților plășii lui și a tuturor prietenilor: fiecare găsea acolo un samovar care clocotea mereu, pahar, ceai și zahăr, — și la nevoie, mai găsea și un pat simplu și curat pe care să-și odihnească trupul o noapte. A murit pe urmă, — jelit de multă suflare tulceană.

Povestind despre doctorul Alexandrof, — unul din bărboșii pescari ce stă pe gânduri dădă din cap și grăi slab;

— „Ia cunoscut aista doctor Rus.. (Așa-i spunea lumea doctorului Alexandrof). Bun hom fost...” Și tăcu,

Văzând însă că n'avem gând de somn, atâta vreme cât nu plecaseră toți țăntarii, ne povesti și starostele nostru alte povești adevărate ale Deltei.

Un alt rus, acesta ștaps-căpitan și din Odesa, însurat și cu câțiva copii, făcū nu știu ce ispravă în Odesa lui,

că trebui cu nepusă-masă s'o șteargă spre o ascunzătoare cât mai sigură. Trebuie să lămurim dela început că acest maior făcea parte din aristocrația odeseană, fiind un om cu stare și cu alese legături. Se înțelege, că o ascunzătoare mai nepătrunsă decât cetatea aceasta a stufului nu fu găsită, — și ștaps-căpitanul despoiat de arătoarele lui uniforme, poposi pe un grind din Deltă, — să zicem așa cum poposirăm noi la vatra simplă și milenară a unor pescari cu bărbi mari și cisme burduhoase. Și, și el va fi privit lucirile roșietice ale incendiilor locale, și se va fi întrebat asupra lor.

Pe urmă, trecând zilele, el isprăvind paralele, gândurile lui spre Odesa începând a osteni, — se apucă și el de pescuit. O zi, două, mai multe... Și cu cât se alipea acestei vieți, cu atât o păclă se puneă pe viața lui trecută, pe aduceri-aminte... Incepu să trăiască, *in realitate*, vieța celor din jurul lui: să tragă la băbăici, să despice peștele, să-l săreze, să poarte cisme burduhoase, să vorbească puțin și gros... Iar în vremea aceasta ca o măsurătoare a lungului timp scurs, îi crescū o barbă matusalemică, amarnic de încălțită și având un permanent miros de pește și de baltă. Pescarii ceilalți uitaseră și ei de când venise fugarul, — și acum îl simțeau ca al lor. Și într'o bună zi, fostul ștaps-căpitan de artilerie din Odesa, plină de case frumoase cu saloane, având lustruri scânteetoare în vremea nesfârșitelor baluri, în care răsunau mazurcele pline de melancolie, — ei bine, într'o zi, el se însură cu fata unui pescar de aici, și-și întemeie o gospodărie pescărească. Și zilele iar se înșirară, — și casa gospodăriei se umplu de copii. În vremea aceasta copiii ceilalți din Odesa se făcuseră mari și aveau un singur neastâmpărat dor: să găsească pe tatăl lor, vechiul ștaps-căpitan de artilerie, și să-l aducă acasă, căci încă de mult trecuse primejdia care-l amenința. Și după trude multe și grele, copiii izbutiră să-l descopere aici în Deltă. Când îl văzură în noua lui înfățișare, tinerii odeseni se dădură câțiva pași înapoi și arătară deosebite semne de mirare. Pe urmă căzând în brațele tatălui lor, curseră lacrimi din toți ochii. Pescarul îi trase deoparte și-i ispiți asupra atâtor lucruri din trecutul cenușiu și depărtat. Dar copiii veneau să-l „ee acasă”. Omul nu se dădu bătut, — dar nici copiii. Aceștia răscoliră mai cu osebire, în sufletul fostului ofițer, acele amintiri de viață înaltă pe care el le dusesese în lumea Odesei, — și în adevăr, după câteva asalturi, sufletul părintelui se deschise către aceste amintiri din trecut: veneau din nou spre el luminile lustrurilor din saloanele pline de nobileme din iernatica vreme a petrecerilor, — și acea dulce melancolie de stepă a mazurcelor nesfârșite, — și toată acea viață de înalte preocupări și de nestăpânite visări...

Pescarul privind-și barba și cismele, lăsă să-i cadă în șiroaie lacrimile pe obraz... În scurt, băcții îi smulseră din Deltă și-l duseră la Odesa, după ce bine înțeles, îl îmbrăcară și-l făcură să samene din nou cu fostul ștaps-căpitan de artilerie. Și ce să mai vorbim. Acolo, în vechea lui Odesă, pescarul începu să se plictisească adânc și să tânjească după gospodăria lui din Deltă.

Toți cei din jurul lui căutau să-l readucă la vechea viață, — dar toate fură zadarnice: el nu mai avea ce să caute în lumea Odesei. Și, pentru a doua oară, prietenul nostru deveni fugar... Părăsind de data aceasta pentru totdeauna o lume și o viață pe care nu le mai putea înțelege, ștaps-căpitanul-pescar pieri într'o bună zi din Odesa, fără să lase nici măcar un rând scris aceluia, cari erau copiii lui, dar pe care el nu și-i mai simțea așa. Pentru a doua oară poposi în Deltă... Lepădând hainele de lume înaltă, el reluă hainele pline de

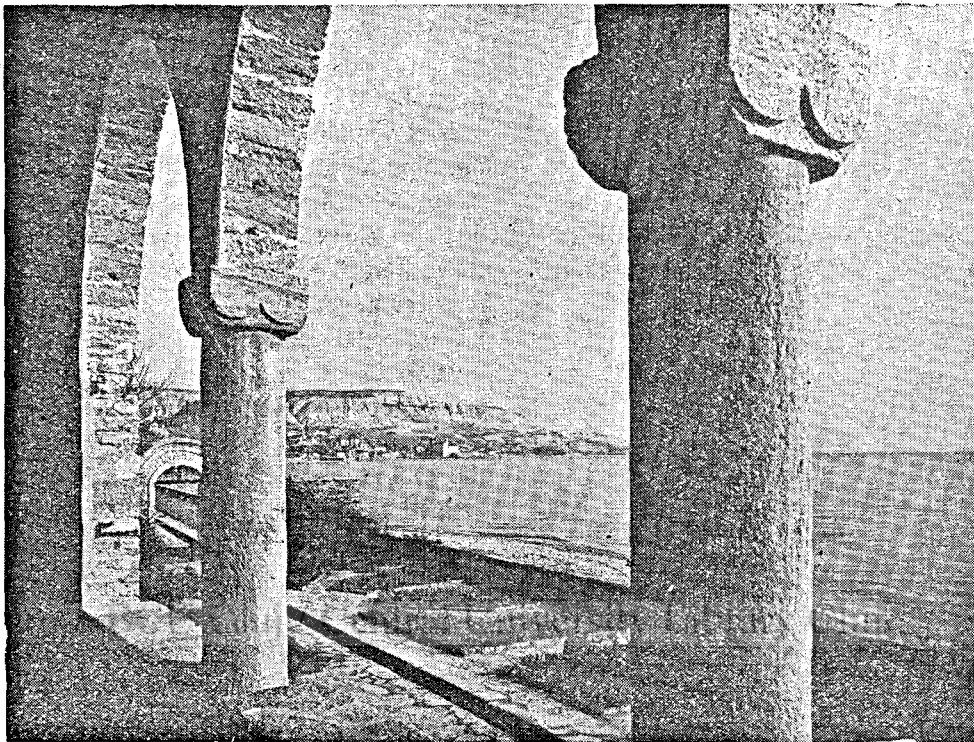
din zăre, — și tăcurăm. Tânțarii se răriseră, — o boare răcoroasă înfioră preajma așezării noastre, iar gândurile pribegeau, nevoind să se strângă și ele la vatra lor obișnuită.

— „Ce zici, prietene, — vorbii cătră unul din tovarăși — facem și noi ca ștaps-căpitanul din Odesa?”

— „Tocmai la asta mă gândeam acum..“

Tăcurăm...

Paseri, cu sbor catifelat, alunecau, negre, pe deasupra capului nostru, țipând prelung și lin.. De undeva

Foișorul Regal dela Balcic

solzi și cismele burduhoase, iar de a doua zi lăsa să-i crească barba în neștire.

Lipovanul, sfârșind povestirea, zise simplu:

— „Și iaca: așa fost cu ștaps-căpitan cela..“

Doritori fiind să mai aflăm de el vreo veste, întrebaram:

— „Ei, și pe urmă ce-a mai făcut?”

Povestitorul încheie cât se poate de firesc:

— „Fost nimic... Trait, — și pe urma murit... Asta fost..“

În jurul nostru noaptea părea că aduce din mari depărțări prelungi oftături dintr'o viață mistuită cândva.

Privirăm în noaptea mereu rănită de lucirea roșietică

veneau svoane rătăcite și vagi, — respirări de tăcere se așezau molcome la picioarele noastre, — noaptea ne apăsa cu munții ei de negreață... În zăre incendiile nu mai conteneau...

Pe paturi de papură verde, amar-mirositoare, plecaram capul întru odihna somnului. Și înainte de a adormi, gândul mi se duse la doctorul rus și la ștaps-căpitanul din Odesa... Avui clar atunci în urechi un glas limpede de clopot sonor: așa trebuie să bată clopotele la catedralele din Kiev și din Odesa...

Lângă mine, prietenii mei, de asemeni, nu puteau adormi, cutrierăți și ei, desigur, de gânduri...

B A R C A R O L Ă

G H. A N G H E L

Pe undele durerii întinse ca o apă,

Porniră iar luntrașii spre ținta ce le scapă...

Dar gândurile grele rostogoliră 'n fund

Nădejdea — ca pe-o stâncă — și apele-o ascund...

Trudită, peste valuri de fărături alungate,

Se 'ntoarce-o barcă tristă, cu pânzele lăsate...

— Dece, când moare vântul, nu-și caută alt drum,

Ci, vine tot pe drumul pe care vine — acum...?

P O R T U L C O N S T A N Ț A

de I. MARIN SADOVEANU

Portul Constanța este, astăzi, cel mai important port pe coasta Mării Negre între Odessa și Istanbul. Un port mare însă, nu este. Alăturat de Marsilia, Genova, — care în veacurile trecute a imitat exemplul Ionienilor din antichitate și a înființat aici multe comptuare de comerț — și chiar Pireul, pentru a nu pomeni de cât de porturi de sud, pare uitat și singuratic.

Pentru cine a asistat în câți va zeci de ani la transformarea portului turcesc de odinioară în portul modern de astăzi, în primul rând se remarcă o lipsă și anume: aceia a caicurilor cu pânze, de cabotaj, de odinioară. Sunt mai bine de 15 ani de când vasele acestea tăcute, cu un tonaj modest au fugit spre sud. Mangalia rareori le mai oprește. Mai des Burgasul și Mesemvria. Multe putrezesc în Cornul de Aur. E o întreagă marină de căpitani și armatori improvizați care dispare odată cu retragerea turcilor, de pe aceste coaste. Și versul lui Anghel:

„Un steag turcesc înscrie pe cer o semilună“...

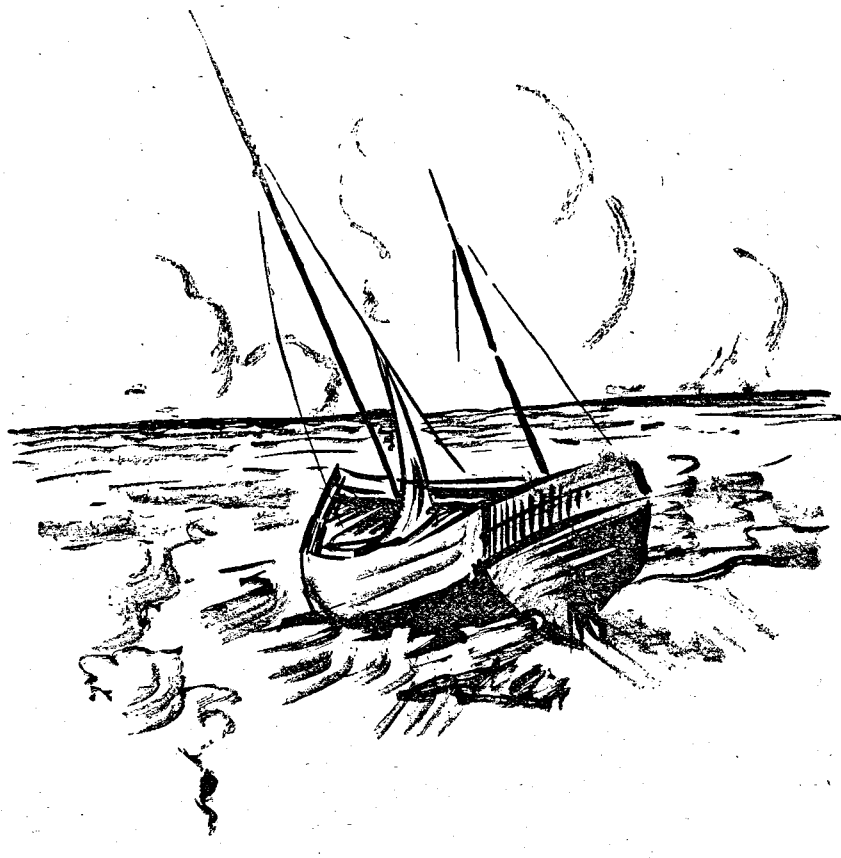
care ca și stampele franțuzești de pe la începutul veacului trecut, fie în fața Brăilei fie în fața Constanței a încercat să prindă corabia Levantului, tinde să devie chihlibarul în care doarme o viață ce a apus. Și totuși Constanța și prin instalațiile sale și sufletește vorbind, e un port complet. În puterea lui au crescut generații întregi românești, singurii oameni pierduți prin țară, cu adevărata înțelegere a mării și mai ales a portului. Pe constanțenii de atunci, copii, astăzi bărbați, creșcuți odată cu portul lor, îi distingi ușor, ori unde i-ai întâlni după emotivitatea bruscă ce îi cuprinde când le pomeniști de cele câteva hectare de apă liniștită.

Unii oamenii deslușesc ideile și asocierile lor, din efortul subconștientului de unde le pescuesc, prin umbre mari și un fel de răcoare: aceia sunt oamenii dela

munte; alții prin pâcla deasă și înecăcioasă de praf și arșița uscată, aceștia sunt cei dela câmp; și în sfârșit cei din urmă printr'un fel de sărituri elastice ale sufletului pe un lucru instabil-portul. Aceștia sunt cei dela mare. Recomand, pentru cine vrea să înțeleagă portul, la Constanța, cimitirul portului și duminicile cheiurilor. Sunt lucruri pe care le știe orice barcagiu și orice licean și astăzi.

Cimitirul portului este un loc mai îndepărtat, între silozuri și bazinul de petrol, cu apă stătută, neadâncă și cu ceva terenuri vagi, ierbuite, prin care încrucșează vechi livii cu șinele mâncate de rugină. Aci zac pe o coastă rânite, de moarte, foste vase de odinioară: remorchere, yachturi, bărci. Primăvara e liniște și soare călduț. Se poate citi foarte bine. Imi reamintesc de un remorcher vechiu, cu sbaturi „Sulina“, care, ruginit, abia mai plutea, cu „bandă în tribord“ și pe care îl transformasem, câțiva din generația mea, în salon de lectură. Paginile parcurse în cadrul acesta, căpătau o prospețime și adâncime, o viață, cu care nu m'am reîntâlnit niciodată.

Iar duminicile portului au un farmec unic: omul dispore. Materialul liber, transformat sau nu, trăește. Trăește hambarul cu răsuflarea sa călduță și usturătoare de grâu; trăește praful fin și gras al cărbunelui, trăește fierul încovoiat din tablele pântecelor greoaie de vase, mângăiate de apa verde. Murdăria lumii și grelele miresme încremenesc și constant curate și cristaline, nu apar decât în înserare, luminile farurilor cu eclaturi sau ale farurilor fixe. Și în amurg descifrezi cu greu pe dane, scrise cu păcură, nume ciudate: „Adria“ „Amari-llys“, „Satornia“... Sunt cărți de vizită, pe piatră, lăsate de vase mari și negre, scrise noaptea între două pipe și un cântec, de mâna unui marinar strecurată între cheu și copastie, purtată de cine știe ce gând.

M A N G A L I A

BCU Cluj / de G.H. D. MUGUR / Library Cluj

O burgadă turcească: minarete subțiri, coperișuri arse de olane, o cupolă ortodoxă, un far părăsit, berze în stufărișul tremurător al lacului, o corabie albă în golf și căldura cerului de amurg peste fânul înflăcărat al dealurilor.

Această Mangalie prinsă între tremurul nepotolit al mării și câmpiile cu flăcări și cu grâu ale Dobrogei este și un spectacol pompeian ieșit par'că, ici și colo, de sub casmaua încinsă a unui arheolog răbdător.

măruntele garduri de piatră ale sălașelor de tătari, i-a desrădăcinat salcâmii și teii și i-a frânt leandri cei roșii.

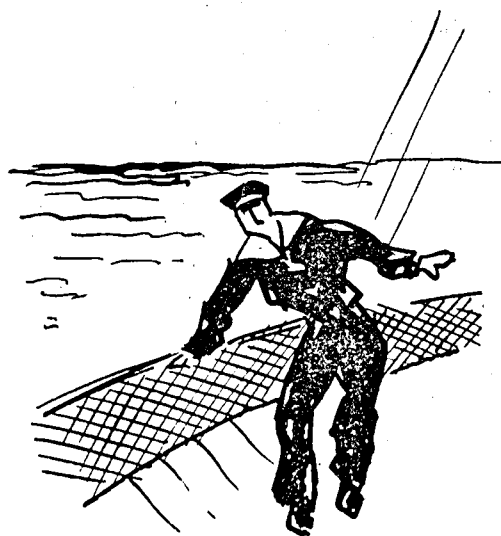
O prefacere se petrece. Mangalia se civilizează.

Ca o glorie a prosperității din antichitatea elenică a orașului, trandafiri înalți se vor sui, înflorind, galbeni și roșii, pe ziduri și pe stâlpi de piatră ori pe pergolele de bârne ale grădinilor de mare.

Va fi aici, cândva, în revărsarea civilizației, cel mai frumos și mai căutat oraș de pe pământurile mării noastre.

Marele vifor al războiului a sfărâmat tilnitele gospodării sărace ale turcilor, a întins pirul și scaetii peste

În noile înfățișeri care vor fi, nimeni nu va uita că acest oraș de soare stă ca pe un soclu de glorie, pe pietrele

albe ale vechiului Callatis, cetatea fără frică a dorienilor din Heraclea Pontică.

Trecutul ei îl găsim lămurit în cercetările D-lui Tafrali.

A fost de patru ori mai mare decât orașelul turcesc de astăzi. Herodot n'a cunoscut-o de și pomeneste de ea.

Callatis a fost întemeiată de dorienii Eraclei cu cinci secole înainte de Iisus. Colonia a trecut prin suferințe de revolte și de răboaie. Multă vreme a recunoscut silită stăpânirea aspră a regilor traci și a sciților dobrogeni ale căror efigii sunt crestate pe monumentele callatiene ale epocii.

În timpul dominației romane, Callatis era cap de oraș în confederația coloniilor euxine. O garnizoană de soldați apărau aici steagurile și confiniile împărăției romane. Licinus Crassus e cel ce a liniștit Scitia Dobrogei și inima callatienilor.

Acești callatieni făceau negustorie mare, călătorind până unde n'ai gândi. Li găsim departe de tot. O grecoaică Neikeso e îngropată la Carystos în Eubea, iar alți doi callatieni s'au sfârșit în Atena.

Colonia, ca orice așezare grecească, înstărită, avea temple, portice, piețe publice, teatru... În cetate erau divinizați Dionisos, Hermes, Apollo, Demeter, Cybella și Atena. Cel mai venerat era Dionisos. Două sărbători cu caracter social și mistic au întins departe numele acestei cetăți: „Dionisiacele” și „Diombria” — o pastorală pentru a atrage ploaia.

Pare că și zeul iubirii își avea într'un templu alb, de frumusețe dorică, statua lui de nobilă inspirație pentru care Callatienii primiseră din partea Appoloniienilor după pământurile mării de aventuri o coroană de aur.

Pe monedele cetății era bătută efigia lui Dionisos. Nu lipsea însă nici „spicul de grâu” care era blazonul poetic și legendar al cetății.

Epoca romană este epoca de decădere a coloniei. În locul ei se ridică în asprime de vânt și de stepă, Tomis.

Evul mediu lasă în întunec cetatea cea plină de soare. Nici un document de viață. Câteva hărți din secolul al 17-lea și al 18-lea arată pe locul acestei cetăți

o așezare nouă numită când Pangalia când Mangalia. Un inițiat și serios geograf grec din secolul al 18-lea o numește Pagcalia. Numele de azi îi vine de la Tătarii din Crim cari împinși de valurile noroadelor asiatice au trecut Dunărea acoperind cu corturile lor fâșii din stepa și ruinele Dobrogei. E ipoteza d-lui Tafrali întemeiată pe mărturisirea lui Bonfinius, istoric din secolul 16-lea: „Tartarorum adventus quos plerique Mangalos appellant”.

Tătarii au adus cu ei și semiluna minaretelor cari de patru secole stau fatale pe sfărâmurile templelor doriene. Chemarea uscată a muezinului nu mai mișcă nimic în aerul și în sufletul Dobrogei. Aspectul turcesc al Mangaliei se schimbă. Coloanele albe dorm în pământ, minaretele se clatină și numai cupolele bisericii românești își ridică biruitor peste *tumuli* și geamii, crucea Împăratului lumii.

Mangalia e un oraș al soarelui. Soarele ne duce acolo printre stoluri de grauri, printre valuri de grâu și de maci. Soarele și marea. Soarele și nisipul ei. Soarele...

Nici un coif din lumea pământurilor noastre nu poate ambiționa acest titlu de glorie și de sănătate: orașul soarelui.

Callatiinii din epoca helenă îl divinizau în Apollo. Cetatea avea cultul soarelui.

Șiruri de călători vor veni aici pentru marea și soarele Mangaliei. Și vor veni și alții, unii pentru cât a mai rămas din aspectul oriental al burgadei, alții pentru turcii și tătarii lui Steriade și Toniță ori pentru digul vechiu și corabia albă din golf. Cărturari și artiști vor veni și ei pe urmele lui Heraclides din Callatis să privească neastâmpărul și munca mării ori să viseze pe piscul cel mai de sus al falezei mangaliene templul alb care înainte de nașterea lui Iisus adăpostea între coloanele de frumusețe dorică, statua soarelui și a iubirii.

Cel din urmă cărturar și artist, venit acolo cu casă tare de piatră, în fața aurelor marine, este călătorul celor mai glorioase călătorii pământești și artistice, dl. Nicolae Iorga.

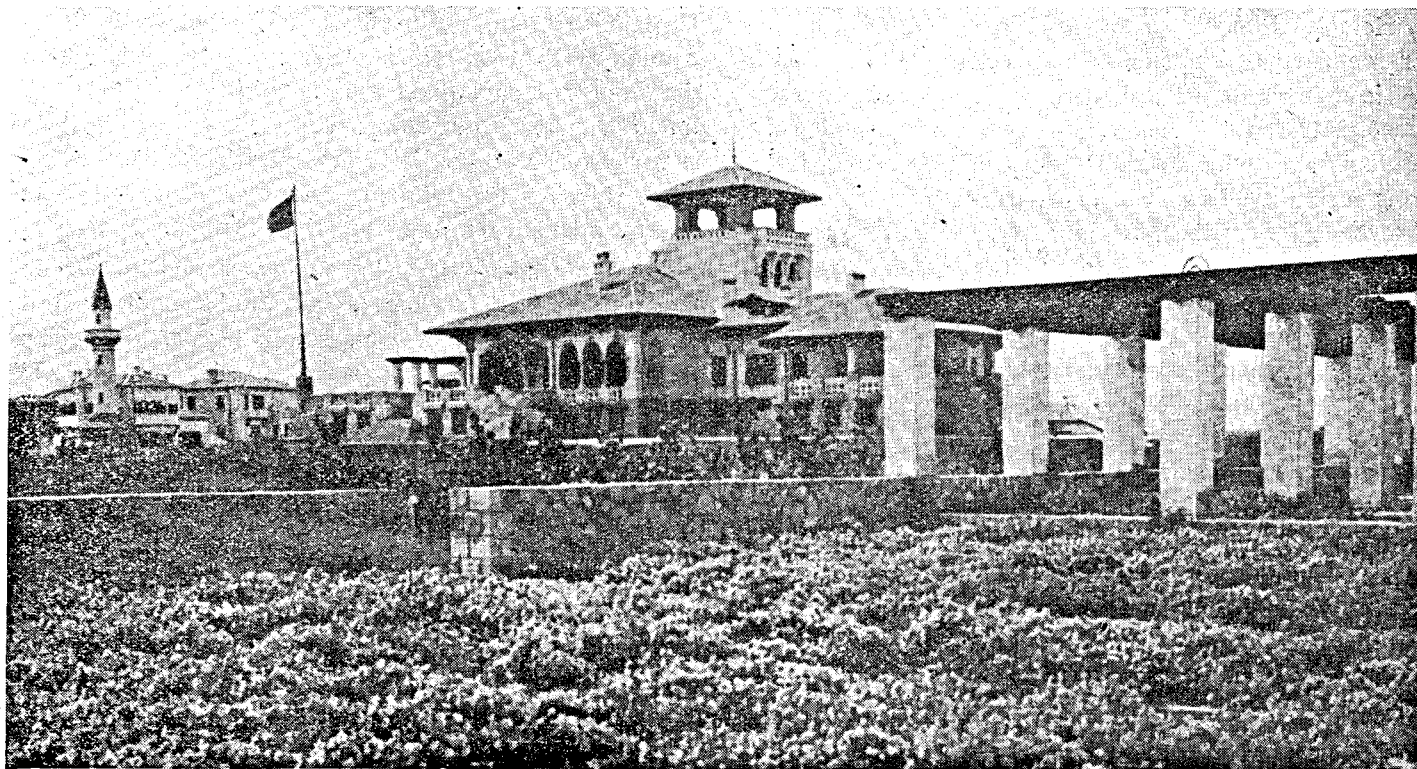
M A R I N Ă

A. CALINESCU

Șerau desacordate sirenele și tristă
Chema o geamandură vapoarele din larg,
Noi urmăream o navă, desancorată 'n noapte,
Cu cântece la proră și stele la catarg.

Îți mai aduci aminte de-un țărnam blazat pe care
Cădeau din sbor lăstunii ca niște jucării?
Am înțeles că-i toamnă; tu dintr'o floare albă
Mușcai desamăgită petalele târzii.

Iar marea la picioare — când tremuram pe diguri —
Sfărma de lespezi negre sâni reci de porțelan, —
Și nu veneau corăbii cu plante nici cu pasări
În colivii cu scrânciob de fildes sau mărgean.

Palatul Regal de la Mamaia

C R O N I C A

SCRIITORI ȘI CĂRTURARI A TRĂȘI DE CONSTANȚA

Farmecul primului nostru port la mare a atras spre el din lumea sensibilității românești, pe scriitori. Doi dintre ei, înainte de război, cecece era lucru foarte rar, au și fraternizat cu peze făcându-se proprietari de nave: Alex. Davila împânzea rada cu cooteru-ul său „Vlaicu-Vodă”, iar George Diamandy, mai avut, se dăruise cu o fregată ușoară din Alexandria Egiptului, vas botezat „Sparge val” cu care își îngăduia călătoria mai lungi. Cred că scriitorii au fost primii yachtmeni români!

În literatura definitiv întocmită, marea și lumea ei, cu loc de inspirație în Constanța a fost adusă și de Jean Bart, dar mai puțin, autorul fiind el însuși ofițer de marină și culegându-și impresiile de pe o rază mai largă, — dar mai ales de scriitorii Ion Minulescu și D. Anghel.

În anii 1906—1907 Statul român își găzduia poezii cum putea. Minulescu și Anghel au fost numiți funcționari la Constanța. În opera lui Minulescu, Constanța rămâne ca motiv de inspirație dela acea dată, fără a putea însă fi individualizată, din cauza forme impersonale a poetului. Anghel dinpotevă evoluează apropiindu-se de amănunte culese și păstrate, subțiate firește de expresia artistică din viața sa de doi ani din acest oraș.

Anghel care trăise în Franța, luase contact cu marea și prin literatură și direct prin călătorii pe coastele franceze. Astfel din grupul său de poezii marine, el duce în câteva, indistincte, impresiile mării. Două sunt însă acelea din care Constanța se poate întrevedea: prima este bucata înti-

tulată „În port” — o descriere lesne de recunoscut a portului românesc:

„În scăpări de geamuri și-almuri
lucitoare”

„Duc trenurile-aiurea prisosul fării
noastre”

Și o alta „Reverie”, mai puțin precisă din acest punct de vedere, totuși cuprinzând impresii transpuse de aci:

„Cântai un cântec straniu din țările de
nord”

„O melodie blândă și limpede ca
ghiața.”

„Și eu visam pe gânduri ce dulce ar
fi viața”

„Să am cu tine — o casă pe-o margine
de fiord”

În anul 1906 Anghel petrecuse, una din acele înspăimântătoare ierni constănțene, cu portul înghețat și marea abia respirând pe sub sloiuri. Vaporul „Regele Carol” luptase eroic cu valuri năprasnice și venise tot acoperit de gheață. Visul poetului se îmbrăca în aceste peisagii polare ale Constanței și plămădea deasupra Stambulului înflorit această simfonie de gheață, care are ca motiv de inspirație tot iarna dobrogeană ce-l făcuse cu mii de ani înainte pe Ovidiu să noteze, cu amănuntul de cronică în versuri, că barbarii la Tomiț, iar nu beau vinul, ci-l sfărâmă și-l mănâncă.

Firește că la data când scriau Anghel și Minulescu pe marginea Mării Negre, nu se putea cere micii burghezii românești să-i recunoască. Lucrul nu se întâmplase nici la București. Totuși în jurul lor atunci și mai târziu au existat la Constanța dacă nu mișcări, cel puțin manifestări indivi-

duale de artă și cultură. Dintre localnici trebuie reamintit în primul rând Ioan Adam, Profesor la gimnaziu pe vremea aceea. Adam era un scriitor de inspirație modestă, lăsând în urma lui un roman „Sybaris” un volum de nuvele „Aripi tăiate” și o „Constanța pitorească” ghid mai mult sau mai puțin sensibilizat al unui oraș de mult întrecut de dezvoltarea de azi.

Astfel Adam vorbește de movila „Avratük-Tepe”, și de priveliștea de pe culmea ei, din marginea orașului. (Avratük-Tepe se afla până acum 10—12 ani, lângă vechiul Spital, în fața grădinei publice pe strada Carol) Astăzi locul este nivelat și clădit.

Adam vorbește de morile de vânt cu paleta ca o elice de pânză, cari într’adevăr împodobeau clinele movilei Avratük-Tepe dând și pitoresc și o notă specială a Dobrogei. Toate acestea azi au dispărut. Moara de vânt ca și cămila care sub turci, și puțin și sub stăpânirea românească, aducea bucatele la obor, azi nu mai sunt. Morile sau refugiat, câteva, tot mai rare spre Mangalia. Ele au jucat un rol important și în economia și în romantica dobrogeană. Într’o moară de vânt a fost ucis de poteră Deli-Ali, faimosul bandit de odinioară. Și toată lumea se interesa și comenta.

Alături de Adam și făcând parte din același corp profesoral a trăit la Constanța și pictorul D. Hârlescu. Cu studii germane — învățase la München — Hârlescu se căsnea să descifreze o lumină cu care se întâlnea pentru prima oară.

Erau artiști izolați, neluați în seamă, de lumea românească ce se consolida. Lor li s’a adus în curând o figură ciudată, adevărat boem romantic, aducător de alarmă și neliniști pentru lumea serioasă românească,

un anume Jeanjaquet, elvețian de origină, scriitor romantic și profesor de limba franceză. Purta plete, o căciuliță de lutru decolorat pe vârful capului, o pelerină mare, neagră, și fuma țigari lungi «Virginia» și umbla numai cu Hârlescu sau singur pe malul mării.

Cu surprindere și înduioșare am descoperit, nu de mult, în sala bibliotecii comunale din Brăila, un mare portret al său, în ulei, pictat de Hârlescu și dăruit de generozitatea domnului A Simu. Jeanjaquet a învățat și influențat o generație întreagă. Ca orice romantic, avea gustul mormintelor și al trecutului. Avea o retorică fantezistă și pitorească. Sub mâna lui, Constanțele se amestecau și rețineai o Constanța de vis, făurită de el. El ne-a învățat ca descoperirea unui mormânt vechi să ia proporțiile unui eveniment și ne-a deprins fețele mării. În legătură cu macabrul său pe care îl hrănea din plin Constanța cu sarcofagile ei deschise. Îmi reamintesc un leit motiv al conversației sale. «Un mort este un domn care crede că ocupația cea mai serioasă în viață este să dormi». A murit aci și mormântul său este pierdut undeva prin cimitirele cu semne puține ale ținuturilor acestea.

Din numeroasele nume care au trecut prin Constanța în anii aceștia de consolidare românească, unele au răsit departe, legate fiind, e adevărat, de alte gândiri și alte neamuri. Astfel Dr. Rakowski, agitator comunist și ambasadorul sovietelor la Paris, acum câțiva ani, era de fel din Dobrogea și în Constanța s'a bucurat vreme îndelungată de multe relații bune, înainte de războiu.

La colonizarea provinciei și alcătuirea orașului, au alergat energii din toate părțile țării. În majoritate numele care au însemnat ceva, au fost de moldoveni. Ei aduceau odată cu râvna progresului local, ceva din catifelatul Iașilor, și din tradiția

culturală a provinciilor, și acel aer de cultural firesc, minor e adevărat, dar real.

Astfel alături de moldoveanul Adam, a fost Ion Bănescu, profesor și el, edil de seamă mai în urmă, creatorul cartierului românesc și strămutătorul instalațiilor de băi dela sud, dela Vii, la nord pe actuala plajă a Mamaiei. Era un om scund, vioi, agitat chiar, care amesteca la orice ceas din zi și din noapte cu aceiași preocupare politică, cine știe ce râvnă înaltă culturală sau diletantism literal. Din lumea aceea veche a unei Constanțe așezate după primul dregător român care a fost Remus Opreanu, alături de nume astăzi dispărute ca Scarlat Vârnav, Quintescu, Koiciu, Holban, Sântu, doctorul N. M. Sadoveanu, Cristea Georgescu, singur Ion N. Roman mai amintește strădania acelu început de vremi.....

Peste Constanța acestei lumi, oraș ce sfârșia spre miez de zi la gară, pe șoseaua Viilor, iar spre apus și miez-noapte la movila «Avrătük Tepe» și Cazărmi plutea încă un cer orientat cu vâluri de taină în el, întins de turcii cei repede înprieteniți cu românii.

L A M E R R

Nici într'o altă operă a sa, Michelet nu ajunge forța de descriere, care face din el un mare artist, ca în această uriașă simfonie a mării.

Cartea a fost concepută la Royan, în 1859, într'o noapte cu furtună, când imensitatea teribilă împuia văzduhul cu urletele ei... Michelet a trăit, intens și total, marea. Cum spune Elie Faure „el s'a rostogolit de-a valma cu mărgăritarele și cu monștrii marini de-alungul curenților, a supt laptele balenelor, a văzut la lucru nenumărate oștre a gângăniilor care au ridicat pământurile din fundul abiselor, lucrând pentru noi de la începutul lumii“.

„Niciodată cineva nu s'a cufundat cu o mai vastă voluptate, în torentul de viață lichidă, care hrănește universul“

La mer e o carte formidabilă, care copleşte sensibilitatea noastră plăpândă și superficială. E un fragment autentic din creația adevărată, de care noi modernii, ne-am înstreinat. Vastele-i simboluri, amestecul moralului cu elementul fizic când deslănțuit, când al'nat, neincetate'e-i aluzii și incursiuni în social, dar mai ales temelia-i de eternitate fac din Marea lui Michelet o dublă icoană: a oceanului și a sufletului omenesc. Ne regăsim în ea, teribili și sublimi tot odată.

INCOTRO SĂ INDREPTĂM GRIJA FRĂTEASCĂ

Un smărit preot ardelean, care slujește de 28 de ani Bisericii lui Hristos, arată cum sub regimul unguresc preoții noștri erau, în ce privește salarizarea, pe ultima treaptă a erarhiei.

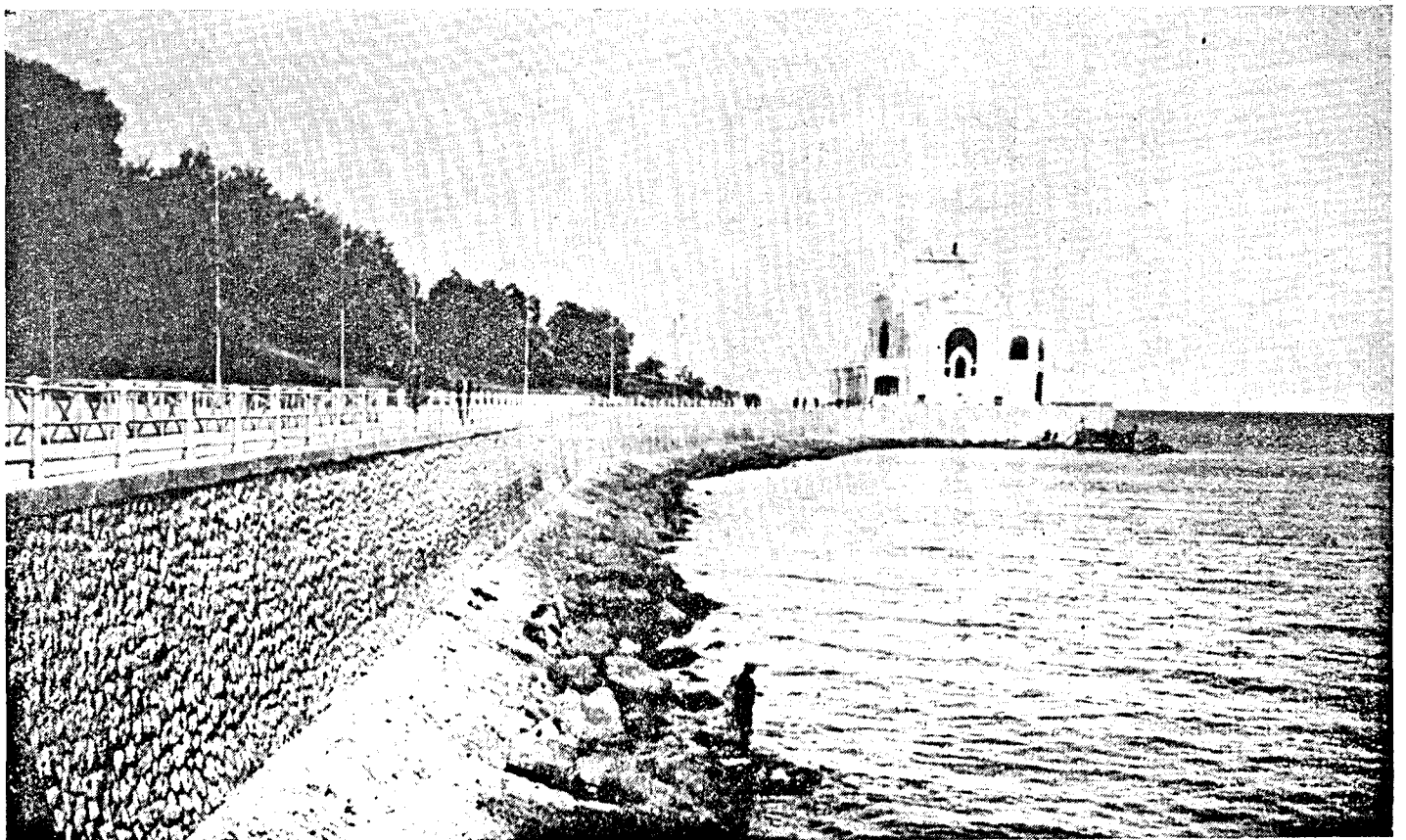
Doar doar, sub presiunea vieții, vor părăsi postul de santinelă a românismului!

A venit stăpânirea românească. O nădejde a înflorit inimele acestor veghetori ai sufletului românesc.

Și iată că oblađuirea noastră plătește, și azi, după normele ungurești: cu 7 și 8 mii de lei pe preoții bisericilor ungurești — cu 3 până la 5 mii pe preoții noștri! Și aceasta în regiunile complet maghiarizate!

Este eloquent cazul preotului apostol din Bățanii Mari (un rar exemplar de misionar al Bisericii ortodoxe) care are șapte sate (filii), pe care le colindă pe jos, fără nici un venit bisericesc ci numai cu salarul ridicol de 2500 lei lunar!

Statul nostru trebuie să-și îndrepte ochii spre apostolii românismului și creștinismului care ne-a păstrat ființa: astfel abize de la rostul său esențial.

Cheiul Constanței

V I T R I N A

CĂRȚI VECHI DESPRE ȚARA NOASTRA

Jean Louis Carra, faimosul iacobin, născut la Pont-de-Veyle, în 1743 și mort pe eșafod în 1793, a jucat un rol important în timpul revoluției franceze, după ce se înapoiase din Moldova, unde fusese preceptorul copiilor nefericitului domn Grigore Ghica, cel ucis mișelește de turci.

Venit din țara noastră, biet emigrant sărac și umil, având doar sufletul bogat în venin, ajunsese secretar al Cardinalului de Rohan care era curios să vadă «cum arată la chip un fost secretar al unui hospodar din Valachia». După ce ocupă un post la Biblioteca Națională din Paris, publică în 1789, împreună cu Mercier, un jurnal democratic, „*Analele patriotice*”, care contribuie în bună parte, la instituirea Comunei și a gărzii burghize la Paris. Carra își puse tot talentul lui oratoric în slujba iacobinelor și fu unul dintre conducătorii răscoalei de la 10 August. El votă, fără drept de apel sau suspendare, moartea blândului și nevinovatului Ludovic XVI-lea; puțin după aceasta, aliindu-se lui Brissot, fu proscris și sui treptele ghilotinei, așa cum le urcase numeroasele sale victime, lăsându-și capul în ziua de 31 Octombrie 1793, împreună cu girondinii lângă care se afilase în ultimul timp.

În 1777 Carra a scris cea dintâi carte franceză despre noi intitulată pretențios: „*Histoire de la Moldavie et de la Valachie*”, tipărind-o chiar la Iași, „aux dépens de la Société typographique des Deux-Ponts”; a doua ediție, care este identică cu prima, numai frontispiciul fiind schimbat, o tipărește la Paris, Saugrain 1778 și, în fine, a treia ediție, cea mai completă, la Neuchatel 1781, mărită cu memoriile istorice și geografice publicate de M. de B*** (Baur).

Lucrarea lui Carra s'a bucurat de două traduceri germane, Nürnberg, 1789 și Francfort și Leipzig, 1789. În românește a tradus-o N. T. Orășanu în 1857.

Scrierea lui Carra este o capodoperă de inexactitudine și rea credință; istoria țărilor noastre este pe deantregul inventată, autorul ne dându-și osteneala să citească cel puțin lucrările predecesorilor săi în această direcție. Dar superficialitatea lui Carra avea un fond de amărăciune, de nemulțumire pricinuită de purtarea domnitorului Ghica față de dânsul. Francezul nostru fusese angajat secretar și însărcinat cu educația fiului domnului, timp de un an de zile (1775), dar iată ce ne spune el în această privință: «Am cerut Altefei Sale să-mi permită să plec; dar, spre a-mi arăta recunoștința sa, după moda grecească, mi-a reținut jumătate din suma ce trebuia să-mi dea, după contract, pentru călătoria mea de înapoere în Franța. După o astfel de purtare, dacă d. Rousseau mai vrea să ne convingă că popoarele barbare și fără legi valorează mai mult de cât cele civilizate, Par ruga să vină să trăiascu un an în pădurile Moldovei».

Iată dar motivul pentru care Carra, ca și Sulzer, nemulțumitul secretar al lui Ipsilante, își varsă focul pe bietul popor românesc, defăimându-l, fără ca acesta să poarte vina păcatelor ce i se pun în spinare. În privința originii, românii s'ar trage din a c e a «drojdie» a imperiului roman care a invadat Dacia odată cu le-

HISTOIRE DE LA MOLDAVIE ET DE LA VALACHIE.

*Avec une Dissertation sur l'état actuel
de ces deux Provinces.*

Par M. C. . . qui y a fait un long séjour.

NOUVELLE ÉDITION.

*Corrigée & augmentée des Mémoires
historiques & géographiques, publiés
par M. de B.***.*

Plus je vis d'étrangers, plus j'aime ma patrie.

A NEUCHATEL,
De l'Imprimerie de la Société Typographique.

M. DCC. LXXXI.

giunile lui Traian. Este o gentilețe mai mult a musafirului franțuz, supărat pe gazdă. Deși Carra cunoștea opera istorică a lui Cantemir ca și aceia a generalului rus Baur care folosise informațiile boerilor romani, deși răsfoise și câteva cronici moldovenești, el a incurcat atât de rău cunoștințele istorice ce putuse căpăta de la aceste izvoare încât schimbă complet atât cronologia cât și numele domnilor și filiațiunea lor. Partea istorică din lucrarea lui Carra este deci fără nici un fel de valoare dacă nu dăunătoare, cunoscând răspândirea de care s'a bucurat această pr ma carte franceză despre noi.

Socotește populațiunea la 500.000 oameni ceace ar părea confirmat și de alți autori contimporani.

Orașele și satele fără ziduri, le aseamănă cu bunăvoință, cu cele mai mizerabile sate din Franța și Germania, el care nu stătuse de cât la Iași și nu cunoștea de cât locurile ce-i mărginise drumul Pa dus și la întors. Țăranul român, cu înfățișarea sa barbară de Dac, nu-i inspiră de cât reflexiuni răutăcioase, răsându-și de hora acestuia, pe care nu e în stare s'o înțeleagă: «Mărturisesc, spune francezul, că de când am văzut acest fel de joc, mi-am pus următoarea problemă: Moldovenii au învățat pe urși să joace sau urșii au învățat pe Moldoveni?». Frumusețile plaiu-

rilor noastre îi plac, în schimb. «Am văzut aproape toate ținuturile din Europa; dar nu cunosc niciunul unde împărșirea câmpiilor, a dealurilor și a munților să fie așa de minunată pentru înfățișare ca și pentru agricultură ca în Moldova și Valahia».

Nu poate prinde farmecul limbii românești pe care o prezintă ca o limbă barbară și coruptă, fără energie, fără gust și fără vre-un farmec oare care. După dânsul, țăranul român e leneș, nedându-și osteneala să priceapă înrăurirea pe care o avea retele condițiuni sociale asupra caracterului bietului om asuprit. Dar unde Carra își varsă tot veninul sufletului său, care se va dovedi atât de negru, mai târziu când, întors în Franța, va ucide cu sânge rece pe conaționali săi cu vederi politice opuse, este în pasagiile unde vorbește de guvernământul moldovenesc, legile și instituțiile românești, pe care le prezintă ca pline de păcate dintre care venalitatea nu era cea mai de pe urmă.

Nici femeia română nu e cruțată; ușurința ei este exagerată și abia dacă ferocele iacobin de mai târziu binevoeste să găsească și câțiva români învățați și educați «care ar putea sta alături de cei mai iluștri savanți».

Păcatul acesta de a critica poporul românesc este specific celor mai mulți călători și misionari străini care s'au perindat prin țărilor noastre. Chiar când firea streinului observator nu era rea și invidioasă ca a lui Sulzer, Sestini sau Carra bunăoară, motivele nemulțumirii lor trebuiesc căutate pe deoparte în civilizațiunea mai înaintată a țării lor de origină, iar pe de alta în faptul că nimeni nu se ostenea să arate călătorului cutare bună înfățișare românească, ascunzând alta mai puțin bună care, spre a fi justificată trebuia adânc înțeleasă. Oaspeții erau adeseori lăsați la bunul plac al unei administrațiuni locale cu totul pervertite și venale iar oare cari interpretări ale noțiunii de onoare și respectare a angajamentelor luate, exasperau pe musafirii de bună credință.

În vremurile noastre oaspeților oficiali sau care au oarecare însemnătate li se arată tot ceace contribuie ca ei să rămână cu o bună părere despre noi, când întâmplarea nu le evidențiază, fără voia noastră, ceace n'ar trebui făcut și văzut nici de indigeni.

Oricât de nedreaptă, de răutăcioasă și de prost informată este cartea lui Carra despre noi, ea rămâne ca cea dintâi încercare făcută de un strein spre a ne prezenta strălucitoarei Franțe din secolul al XVIII-lea, care ne ignora aproape cu desăvârșire, deschizând drumul atâtor aiții, mai mult sau mai puțin bine intenționați față de noi, care au contribuit la punerea noastră în lumină. Pe această cale ne-a venit și dreptatea și mai târziu justificarea pretențiilor noastre de a trăi liberi alături de marile națiuni civilizate.

A. P. Ponescu Gilley

C A R T I Ș I R E V I S T E

LUPTELE ROMANILOR CU
BOLȘEVICII ÎN SIBERIA (1918-1920)
de S. Ghișa, Edit. „Cartea Românească”

O nouă carte de povestiri despre război. De data aceasta, una scrisă de un legionar ardelean, căruiu îi fu dat să cutiere aproape întreaga Europă și Asia în vremea războiului cel mare, mânat de vântul aceluiaș ideal de întregire națională.

Cețind cartea d-lui Ghișa, putem măsura forța de răbdare și de încăpățănare a Românului, — și dragostea frățească a Ardelenilor pentru idealul comun tuturor Românilor.

Gândim atunci la frumoase vremi trecute. Ne aducem aminte de luptele idealiste ale fraților ardeleni din cel din urmă veac, al XIX-a. Nume dragi, fapte mari, iluzii înaripate, avânturi desinteresate, — Memorandul, Dr. Rațiu, părintele L u c a c i, și alte icoane scumpe din sanctuarul nostru național. Vin toate spre inima noastră și îi cercăm mărunta putere de azi.

Și pe când nici nu ne așteptam, dintr'odată, ca la învierea cea deobște, așa la 1917 a sunat goarna Arhanghelului.

Cutremur mare a fost atunci în sufletul obștesc al nației noastre, și tălăzuirea cea nesfârșită începu în apele noastre sufletești. N'a fost Român, care să nu să fi integrat în marea volbură. Au pornit feciorii, i-au urmat bărbaii, i-au petrecut cu gândul bătrânii, copiii și nevestele: grandioasa epopee a Neamului începu, atotcuprinzătoare, necruțătoare, dar, clipă de clipă, rodnică. Răstirile cele haotice veniră și ele: rupseră fășii fășii din trupul nostru, împrăștiindu-le peste fața pământului. ca în vifore de cataclism. Dar fie cât de mici și neînsemnate, aceste fășii duceau cu ele licăr din sufletul nostru, așa precum micile păsări mișcătoare duc cu ele, peste tot locul, rășfrângerii din raze solare.

În marea epopee, feciorii zilei noastre, au purces, uneori, la depărțări pe care, parcă, nici nu le poți cugeta. Uitând de clipa de durere a prezentului, acești frați găseau neconținut vremea să fie și veseli, și șăgalnici, și isteți.

Duceau peste tot locul, ce știau de-acasă, sufletul lor nefățarnic și inima lor gata să stea într'ajutor. Păciorul lor a străbătut pustietățile Siberiei, a călcat ținuturi înfricoșate din Asia, a purces pe drumuri din țările galbene. Apele, asemenea, i-au purtat pe spinările lor, legănându-i în enorme valuri amețitoare. Târgurile îndepărtatului Orient li-au arătat minunății nemaivăzute, fără însă să-i lase cu gura căscată. Și așa, hălăduind necurmat, feciorii au poposit din nou la prispa casei lor, purtând în minte aduceri aminte extraordinare, iar în suflet simțiri împospătate.

Unul din aceștia a scris cartea de față. Scriind-o, el n'a avut alt gând decât acela de a povesti întâmplări dintr'o minunată călătorie, în decursul căreia, strajă bună a avut mereu, dragostea și dorul de casă, așa cum de sute de ani, le-a avut Românul în inima lui, când i-a fost dat să pribzească pe pământ străin.

Cartea se cetește cu atât mai mare plăcere, cu cât ea amintește de minunata vreme a idealismului nostru național, — azi, când ne bălăcim cu mare frenezie în preabine cunoscutul materialism rațional, uitând de apropiatul trecut de slavă, care ar fi trebuit să ne fie neconținut călăuză.

Dinspre asemenea cărți ne vine, întotdeauna, un amar val de împulare.

BIBLIOTECA POPORALA
A A S O C I A Ţ I E I

Asociația ardeleană, veterana societate de cultură care, dealungul vicisitudinilor de tot felul, a ținut dărz steagul cultural al românismului transcarpatin, a avut în programul său, totdeauna, tipăriturile pentru popor, grija de cei mulți, — năzuința de a-i ridica din întunerecul în care vitregia vremilor și a oamenilor i-au ținut. Înfăptuirea, în opere simple și la îndemâna tuturor, a acestor năzuințe, e una din lucrările cu care Asociația de la Sibiu, se poate mandri. Fără a avea mijloacele trebuitoare, totuși, tipăriturile pentru popor, au atins până acum numărul de 185.

Primim la redacție ultimele cinci numere ale bibliotecii populare (181—185).

D. I. N. Soricu (181) ne dă o colecție de poezii naționale, atât de frumos scrise și atât de pline de un patriotism cuminte și luminat, în cât pot sluji foarte bine pentru școlarii și pentru deosebitele sărbători naționale.

*Cu noi e Dumnezeu! Căutați
Năltând biruitoare flamuri,
Cu noi e Dumnezeu, aflați
Și vă plecați în față-i, neamuri...*

* * *

*Cu dreapta lui ne-a ridicat
Din valul nopții de durere,
Și'n ritmul doinei ne-a purtat
Spre ziua sfântă de'nviere.*

Cărticica se sfârșește cu un tablou în versuri «zori de ziua», care poate bine sluji pentru spectacolele culturale.

În numărul următor (182) marele prozator al Ardealului, Ion Agarbiceanu, vorbește despre trei mari scriitori români: V. Alexandri, Gh. Coșbuc și Grig. Alexandrescu, dând din operele fiecăruia câteva bucăți.

D. A. Nanu, în al treilea număr (183) dă câteva icoane din istoria uciderii lui Mihai Viteazul, sub titlul «Arhanghelul de la Turda». Stilul popular și limpede, expunerea simplă și cuprinzătoare, dragostea pentru viața eroului descris, fac din această cărticică o folositoare lucrare pentru școlarii, pentru adulții satelor și pentru orice doritor de a se instrui din marea masă populară a țării.

Dr. I. Stoichiță (184) dă, pe înțeles obștesc, «Ce trebuie să știm despre boalele molipsitoare». Sunt înfățișate un număr de boli mai obișnuite, arătându-se simptomele și leacurile.

În sfârșit, în numărul 185, se dau câteva povestiri pentru popor din opera lui Ioan Pop-Reteganel.

Repetăm; așa cum se prezintă broșurile Asociației, ele alcătuiesc un bun și folositor instrument de culturalizare a masselor noastre populare. Prețul lor cu totul redus adaogă la această lucrare. Ajutorul pe care-l dă Statul Asociației sibiene, ar trebui mărit, opera ei contribuind, indirect, tocmai la ridicarea Statului.

„DUMINICA UNIVERSULUI”

apare sub îngrijirea d-lor:

Al. Lascarov-Moldovanu,
Gh. D. Mugur, Al. P. Necșești și
V. Voiculescu.

IMPARAȚIA LUI DUMNEZEU
după Noul Testament de Pr. Prof. Dr. Ghia
Ramuri. Craiova.

Autorul, un distins preot din Cetatea Banilor, care are la activ o serie de lucrări studiate temeinic, ni înfățișează, în studiul pe care vrem să-l prezentăm cititorilor, unul din adevărurile fundamentale ale Evangheliei: *învățătura despre împărăția cerurilor*. Trebuie, încă de la început, să remarcăm grija Părintelui Ghișa pentru necesitatea evanghelizării poporului adică „interiorizarea credinței, punerea în legătură vie cu Hristos nu numai prin sfințele Taine, ci și prin Sfânta Evanghelie”.

Autorul arătând evoluția învățături despre împărăția lui Dumnezeu vorbește despre principiul teocratic din perioada mozaică, despre principiul teocratic mesianic din epoca profețiilor, despre predica Mântuitorului și a Sfinților Apostoli.

Cea dintâi chemare a învățătorului sună așa: «Pocățiți-vă că s'a apropiat împărăția cerurilor» (Matei 4,17) De împărăția cerurilor vorbește El norodului străbătând orașele și satele Palestinei (Marcu 1,14,15). Cel mai mare bun, făgăduit credincioșilor Săi este intrarea în această împărăție, după cum cea mai mare pedeapsă este pierderea acestei împărății. Preocuparea de împărăția lui Dumnezeu îl călăuzește la sfârșitul vieții Sale pământești ca și la început. De ea vorbește ucenicilor în foisorul Cinei celei de taină (Matei 26,29). Despre existența ei mărturisește în fața judecătorilor pământești (Luca 23,2). De ea vorbește cu apostolii după înviere (Faptele Apostolilor 1,6), și tot ea e ultima poruncă dată ucenicilor la Înălțare (Matei 24,14).

În împărăția aceasta, care începe de pe pământ — Iisus fiind împăratul unei mari familii duhovnicești — El e dătătorul Duhului Sfânt ce zămislește viața nouă și judecătorul care are în mână lopata cu care este gata să-și curățe grăul de pleavă (Matei 3,12). Viața veșnică este tocmai viața din împărăția lui Dumnezeu unde voința lui stăpânește desăvârșit. De comuniunea deplină cu Dumnezeu — esența vieții veșnice — s'a împărțit, aici pe pământ, numai Mântuitorul. Fiii adoptivi — credincioșii — se bucură numai în parte.

Cartea interesează pe orice intelectual creștin, nu numai pe teologi.

PETIT GUIDE DE CONSTANȚA
Profesor Ion Georgescu

E o călăuză în limba franceză alcătuită de profesorul Ion Georgescu. O lucrare didactică. Un orientator geografic și cultural. Mai puțin turistic.

Călăuza dă ordonate date asupra trecutului acestui oraș din epoca greco-romană și până în epoca modernă.

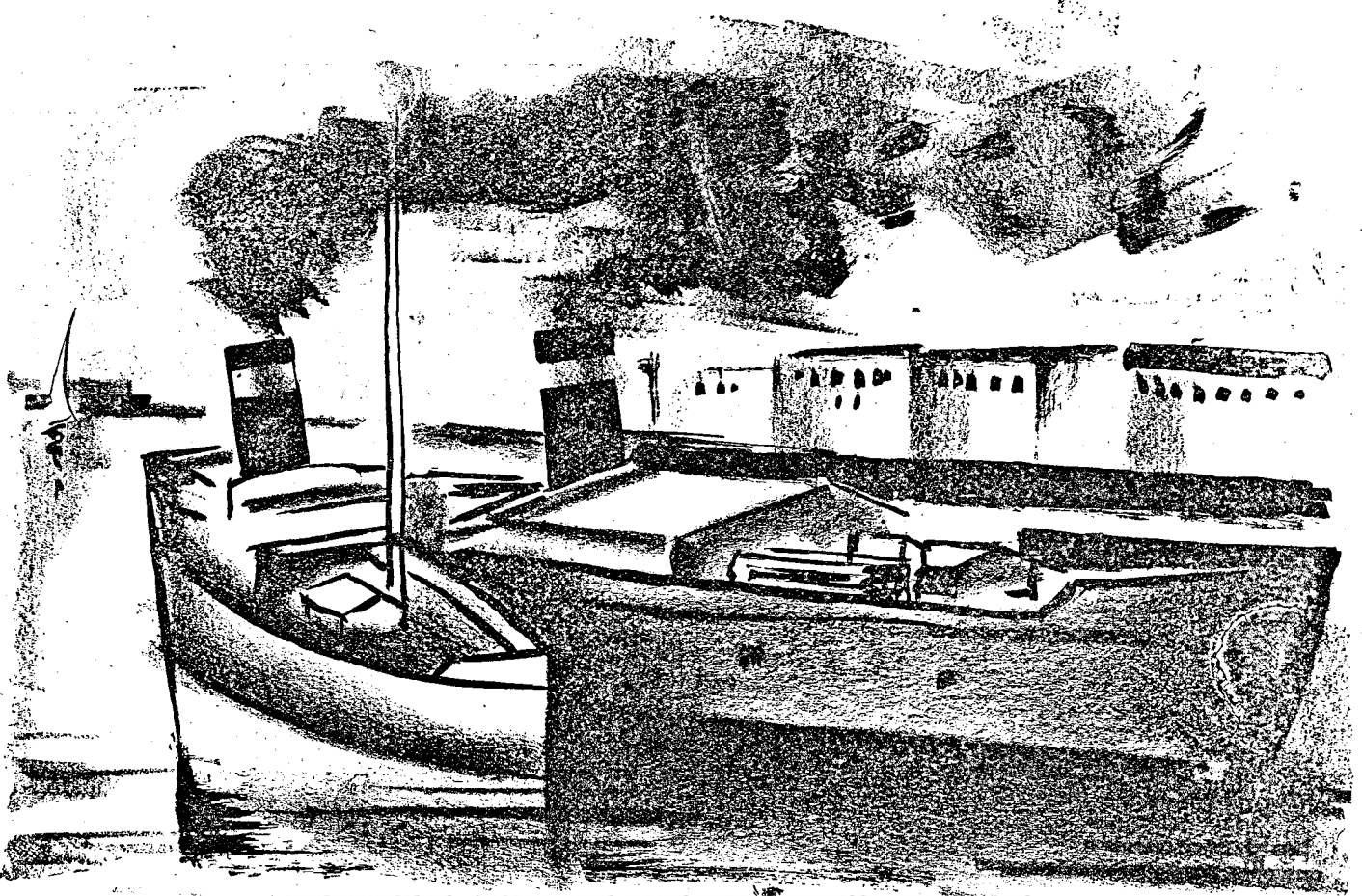
Din vremea de azi, călăuza ne dă însemnări cu privire la progresul comercial și economic, apoi înșiră autoritățile civile, militare, consulat, școale, biblioteci, bănci, birouri de schimb, hotel, tariful de vehicule, o statistică a locuitorilor și organizarea sanitară a municipalității.

Adaos la acestea sunt capitolele privitoare la băi: băile din Constanța, din TeKirghiol și din Mangalia.

Călăuza e făcută pentru o deslușire și orientare a străinilor.

Constanța are nevoie de o mai amănunțită și mai artistică călăuză și în românește și în limbi străine.

Stațiunile noastre suferă de reclamă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

C U R I E R

■ A murit poetul Jacques Normand care n'a cunoscut de cât două distracțiuni și fericiri: cartea și drumul.

■ Congresul internațional de la Paris al oamenilor de litere, a fost socotit de publicațiile franceze ca un adevărat consiliu ecumenic al scriitorilor. Au participat la ei gloriile literilor.

■ La Riga vor veni 17.000 de cântăreți letoni pentru un concurs de cântece populare. Astfel se țin și trăesc nașiile culturale.

■ Centenarul morții lui Goethe începe chiar de anul acesta la Ilmenau în Turingia, unde Goethe și-a sărbătorit ultima aniversare. Va fi o expoziție de suveniruri din epoca lui. Se va juca Ifigenia și se vor cânta de către corurile din Ilmenau, liduri de Goethe.

■ In lumea artistică de pretutindeni e o mare grijă pentru tablourile de artă ale Spaniei amenințate de anticlericaliști. In nebunia lor au dat foc la Toledo un e-i bisericește în care se găsea „Ingroparea Contelui de Orgaz” suprema capodoperă a lui Greco. Un Velasquez din Santa Isabel de Toleda, înfățișând o călugăriță și evaluat la 2 milioane de pesetas a putut fi luat și ascuns la Madrid. Foarte multe portrete de Zurbaran, Murillo, Goya, Velasquez și Greco au fost duse la Prado.

■ La școala de Bele arte din Paris, arhitecții americani, foști elevi ai școalei franceze, au așezat un catarg al amintirii. Ceremonia a fost impunătoare. A vorbit Albert Besnard despre sportul preferat al

americanilor „sportul amintirii și al recunoștinței”.

Americanii au declarat în accentuate discursuri că pentru ei venirea în Franța e totdeauna visul cel mai frumos, iar primirea în școala de Bele Arte de la Paris au socotit-o întotdeauna ca un triumf.

■ S'a creat în Franța o pedagogie fonografică pentru învățământul istoriei muzicii, care în felul acesta nu mai e ceva plictisitor și greu. In școlile normale, în licee, în școlile primare superioare, comentariile sunt urmate de exemplificări muzicale special înregistrate pentru învățământ. Excelentă școală și propagandă. Fiecare disc are notița lui analitică și istorică. Aceste notițe sunt scrise de Roger Ducasse.

■ Paderewski a cântat la Paris în beneficiul ridicării unui monument lui Debussy. S'a bucurat apoi de o mare recepție la Fundațiunea Rotschild în care a fost sărbătorit nu numai muzicantul de faimă mondială dar și promotorul mișcării care a dus la reinvierea Poloniei.

■ München-ul e în plină sărbătoare muzicală. Sărbătorește 175 de ani de la nașterea lui Mozart. Festivalul mozartian e dirijat de Bruno Walter. S'au dat până acum două simfonice în Sala Residenței, s'a cântat Messa Incoronării la catedrală, muzică bisericească în Theatin, un concert sub cerul liber, o reprezentație la opera comică și se pregătește o seară de muzică ușoară în celebra berărie Hofbrau.

■ S'a ridicat un monument la Liestal în Elveția germană, poetului Carl Spitteler.

Până la 1914 Spitteler era aproape necunoscut în Elveția romandă. La declarația de război, Spitteler a rostit un violent rechizitoriu împotriva politicii de război a Germaniei. Era la Zürich. De-atunci a început împotriva lui prigoana germană. Spitteler s'a retras la Geneva. Ajunsese acolo eroul Elveției.

In 1920 a primit premiul Nobel pentru literatură.

■ O expoziție deschisă la Paris în muzeul Galliera înfățișează decoruri, cadruri în care trebuie să trăiască copiii. O ambianță de artă și de bucurie.

■ S'a fondat o Academie latină a Umanismului. Sediul ei a fost fixat în Monaco, unde Mistral, pe vremuri, visă să stabilească un centru de romanitate. Manifestul Academiei are peste 600 de semnături. Dintre acestea 37 sunt ale membrilor din Academia regală a Italiei, 128 ale membrilor din Institutul Franței, 20 ale membrilor din Academia Spaniolă, 200 și ceva ale membrilor din diferite Academii Europene (România, Grecia, Belgia, Polonia...).

■ Kerenski scrie în «Dni»: „Dețin din loc sigur că guvernul sovietic a hotărât să vândă celebra colecție de pictură modernă franceză Ștubin. Cele mai frumoase pânze de Manet, de Claude Monet și de Renoir. Vrea să vândă apoi exemplarele unice din biblioteca națională de la Leningrad ca de pildă vestitul Coran al Sultanului Omar.

Se tratează apoi cu un anticar din America cărula i s'au cerut 8.000.000 de dolari pentru 30 de tablouri din Ermitage.